

ДЖЕРЕЛА

Мастерова В. Суча дочка : роман. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 240 с.

Анастасія Дзюбенко

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Віннічук А.П.

РОМАНІЗОВАНА БІОГРАФІЯ ЯК ФЕНОМЕН ТВОРЧОСТІ ВІКТОРА ДОМОНТОВИЧА

Анотація. У статті проаналізовано особливості поняття «романізована біографія» на основі художніх творів Віктора Домонтовича «Аліна і Костомаров» та «Романи Куліша», здійснено огляд ключових ознак жанру та виокремлено важливі елементи для української літератури.

Ключові слова: літературний жанр, романізована біографія, художня біографія.

Annotation. The article analyzes the features of the concept of «romanized biography» based on the literary works of Viktor Domontovych «Alina and Kostomarov» and «Kulisha's Novels», reviews the key features of this genre and highlights important elements for Ukrainian literature.

Keywords: literary genre, novelized biography, artistic biography.

Із початком боротьби за українську незалежність освітні та наукові напрямки роботи потребують дослідження. Помітно змістились акценти в усіх культурологічних сферах. Ідеї національної самоідентичності, патріотичні постаті серед інтелігенції, автентичність українських традицій – усе це є актуальними проблемами досліджень сучасної науки.

Віктор Домонтович (Петров) – видатний український письменник та літературний критик, який належав до першої хвилі української модерної літератури. На жаль, творчість митця мало відома широкій громадськості. В Україні, зокрема, недостатньо вивчено його життєвий шлях та творчу літературну спадщину.

Варто зауважити, що одним із вагомих внесків Віктора Домонтовича є поняття та визначення нового жанру української

літератури. У своїх творах він вдало поєднав реальність життя видатних українців, художній стиль та історико-культурний аспект того часу, що зумовило виникнення нового терміну у літературознавстві.

Романізована біографія – це літературний жанр, який описує історію життя конкретної видатної людини з використанням різноманітних літературних засобів. На відміну від звичайної біографії, романізована передає не просто факти з життя, а викликає емоційну реакцію у читача та відтворює історичну епоху.

У літературознавчому словнику знаходимо таке визначення поняття «романізована біографія» – це жанровий різновид роману, в центрі опису якого – життя певної історичної особи – вченого, полководця, письменника, митця, суспільного діяча тощо. Біографічний роман покликається на документи, водночас значна роль у ньому відводиться художньому вимислу, який белетризує твір, нерідко заповнює прогалини у біографічних даних [Літературознавчий словник-довідник 1997: 349].

Українські наукові праці, присвячені романізованій біографії, зазвичай звертають увагу на те, які художні засоби використовуються для створення цього жанру. Наприклад, у статті «Художні засоби романізованої біографії» Л. Савчук досліджує, якими художніми засобами вдається досягти максимального емоційного впливу на читача та яким чином автори використовують факти з життя відомих особистостей для створення атмосфери в романізованій біографії [Савчук 2020: 153].

Інші дослідження, такі як «Романізована біографія в українській літературі: жанр та його особливості» Л. Бурби [Бурба 2016: 104] та «Формування романізованої біографії в англійській та українській літературах» І. Кочубея [Кочубей 2020: 72], розглядають романізовану біографію як жанр, що сформувався в українській та англійській літературах. У цих дослідженнях також звертається увагу на такі особливості жанру, як використання діалогів, побудова наративу, роль авторського голосу та інші.

Одним з поглядів на те, як саме виник феномен романізованої біографії є аналіз часового проміжку (20-ті рр. ХХ століття), коли Віктор Домонтович уперше використав нетиповий тогочасній літературі жанр, аби втілити у своєму творі «Кобзар Оксентюк» поєднання реалізму та емоційно забарвленого суб'єктивного бачення життя й творчості народного поета.

Біографічний роман описує не лише факти з життя героя, а й сукупність його внутрішніх переживань, думок, почуттів та мотивацій. Це дає можливість читачам краще зрозуміти героя, його характер, дії та поведінку.

Неоціненним на сьогодні для кожного українця у спадщині Домонтовича є те, що він талановито описував у своїх творах не лише життя та діяльність видатних українців, а й звертав значну увагу на пошук їх національної ідентичності.

Зображаючи словом гостру необхідність у розвитку власне української культуровідповідності, збереження автентичної спадщини народу, традицій, мови. Домонтович відкрито висвітлював значимість кожного видатного українського діяча, що незалежно від важких історичних та життєвих обставин часу продовжував обстоювати українську народність.

У романізованій біографії автор може експериментувати з хронологією подій та порядком їх опису, аби створити більш цікаве читання та показати зв'язок між різними етапами життя героя. Також можна використовувати «флешбеки» та змішувати реальні та фантастичні елементи, щоб створити особливу атмосферу твору.

Одним із найважливіших елементів феномену Домонтовича є глибоке вивчення психології героя. Автор повинен бути здатний передати внутрішні конфлікти та проблеми, які вплинули на поведінку та дії героя. Це дає можливість читачеві краще зрозуміти мотивації та почуття героя.

Також, започаткований Домонтовичем, жанр може мати певний педагогічний аспект, якщо героєм є видатна особистість, яка має чим поділитися з наступними поколіннями. Такі твори можуть стати важливим джерелом знань про історію, культуру та літературу.

Отже, романізована біографія є особливим жанром літератури, який поєднує в собі реальні та художні елементи, глибоке вивчення психології героя та педагогічний аспект.

Крім того, Віктор Домонтович використовує різноманітні літературні засоби, що увиразнює та поглиблює твори.

Проте, наукова спільнота має певні застереження стосовно використання романізованих біографій як джерела інформації.

По-перше, авторський підхід може призвести до інтерпретації фактів та подій відповідно до власної уяви автора. Це призводить до відхилення від історичних фактів, які могли бути важливими для дослідження життя та творчості героя.

По-друге, романізована біографія може містити певну долю фантазії та художньої відтвореності, що не завжди відображає реальну картину подій. Такі елементи можуть змінити історичну правдивість, що призводить до неточностей у дослідженнях.

Водночас твори, написані у жанрі біографічного роману, є важливим джерелом інформації для загальної публіки, оскільки вони дозволяють краще зрозуміти життя та творчість історії про реальних людей.

Романи «Аліна і Костомаров» та «Романи Куліша» Віктора Домонтовича вважаються вдалим прикладами романізованої біографії, яка поєднує історичні факти зі стилізованим письмом.

«Аліна і Костомаров» є одним з найкращих творів Домонтовича, який демонструє талант письменника в глибокому вивченні діалогу між духом епохи та особистістю. Роман описує життя Микола Костомарова, видатного українського історика, письменника, філософа та громадського діяча, який присвятив своє життя розвитку української культури та науки. У творі використано літературні засоби, які дозволяють зрозуміти, що Микола Костомаров був не тільки геніальним у своїй науці, але і «вінчав» своє життя великими муками.

Домонтович уважно вивчив історичні джерела та листування Миколи Костомарова, що дозволило йому детально відтворити персонажа та його характер. Романізована біографія дає можливість читачеві уявити життя Костомарова в контексті історичних подій, з якими він пов'язаний. Таким чином, письменник написав твір, який не тільки розповідає про життя великої людини, але й привертає увагу до важливих історичних подій, пов'язаних з Україною.

Особливо важливим елементом «Аліни і Костомарова» є описи національно-визвольних рухів, що зробили цей твір значним для української літератури. Домонтович у своїй романізованій біографії акцентує увагу на зусиллях Миколи Костомарова щодо збереження національної ідентичності українського народу в умовах російської імперії. Він описує те, як Костомаров вирішував непрості національні та політичні проблеми, а також як його ідеї та принципи стали підґрунтям українського національного відродження.

«Романи Куліша» – це ще один твір Домонтовича, який можна віднести до жанру романізованої біографії. У цьому романі письменник відтворив стосунки з жінками й суспільну та творчу діяльність життя Пантелеймона Куліша, українського письменника, який народився в 1819 році. Цей твір є найкращим прикладом того, як романізована біографія може перетворити історичні факти в художній твір.

Роман складається з передмови – «Вступних уваг» – та п'яти розділів, перший з яких – «Літо року 1856» – оповідає про тогочасні й ранішні події з життя П. Куліша, ідеї та переконання, а також стосунки з Манею де Бальмен та дружиною Олександрою Михайлівною Білозерською (Ганною Барвінок). Наступні розділи роману – про стосунки Куліша з Лесею Милорадовичівною, Марком Вовчком, Параскою Глібовою та Ганною Рентель – «романи», які часто розвивалися лише епістолярно, а не в реальності, й при тому, декілька водночас.

Таким чином, «Романи Куліша» стали важливим джерелом для вивчення життєпису письменника, а також для розуміння культурних, соціальних та економічних проблем, з якими стикалися українці у той час.

Отже, Віктор Домонтович-Петров створив унікальні твори романізованої біографії, в яких поєднав історичні факти, елементи художньої літератури та жанр біографії. У творах він розповідає про видатних українців, які своєю працею, ідеями та діями розвивали українську культуру та сприяли національному відродженню.

Варто зауважити, що романізована біографія, створена Віктором Домонтовичем-Петровим, є важливим інструментом для розуміння та вивчення історії й культури України. Вона дозволяє зануритися у життя та діяльність видатних українців та зрозуміти їхні внески у розвиток української культури та нації в цілому. Віктор Домонтович-Петров зміг поєднати історичні факти з літературним мистецтвом та створити новий жанр в українській літературі, який має значний культурний та науковий потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурба Л. Романізована біографія в українській літературі: жанр та його особливості. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», 2016, 3(65). С. 104–107.
2. Домонтович В. Аліна і Костомаров / Проза: у 3 т. Том 1. Нью-Йорк : Сучасність, 1988. С. 183–358.
3. Домонтович В. Романи Куліша, Мовчуще божество. Київ: Видавничий дім «КОМОРА», 2020. С. 264.
4. Знайдено документальне підтвердження роботи письменника Домонтовича на розвідку. [Електронний ресурс] // Espresso TV. 2021. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/fmdvw>

5. Кочубей І. «Формування романізованої біографії в англійській та українській літературах». Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» 2020. Вип. 64. С. 72–75.

6. Літературознавчий словник-довідник. Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ «Академія», 1997. С. 349–350.

7. Савчук Л. Художні засоби романізованої біографії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2020. Том 1. Випуск 28. С. 153-157.

Оксана Журавленко

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Віннічук А. П.

РОМАН «ЗВ'ЯЗКУ ЧАСІВ» ЯК ТЕОРЕТИКО-ЛІТЕРАТУРНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У статті проаналізовано художню специфіку та жанрові особливості історичних романів «зв'язку часів». З'ясовано роль історичної правди, документу, художнього домислу та вимислу в таких творах. Розглянуто особливості сюжетного часу.

Ключові слова: історичний роман, роман «зв'язку часів», художній домисел, художній вимисел, сюжетний час.

Annotation. The article analyzes the artistic specificity and genre features of the historical novels «connection of times». The role of historical truth, document, artistic conjecture and fiction in such works is clarified. Features of plot time are considered.

Keywords: historical novel, nexus novel, fictional fiction, fiction, story time.

Особливу актуальність у контексті досліджень, які активно розвиваються, має вивчення історичної прози. Серед розмаїття жанрових форм у художній літературі на історичну тематику вагоме місце посідає роман, який покликаний відтворити минуле в усіх його суперечностях. На сьогодні значного розмаху набуває необхідність художнього осмислення історії, зв'язку часів та поколінь, багатовікового культурного надбання українського народу.